

JOHANNA HURTIG

**Taivaan taimet:
Uskonnollinen
yhteisöllisyys ja
väkivalta. Tampere:
Vastapaino 2013. 336 s.**

PAULIINA RAUHALA

**Taivaslaulu. Helsinki:
Gummerus 2013. 284 s.**

”Nyt nää nuket ja mollat ja barbitolis aikuisia ja ne olis menny naimisiin ja niillä olis äitiipiiri... Nukeilla olis myös lapsia. Anniinall olis kolme ja Katariinalla neljä ja kummalleki syntys pian vauva. Nuket ei olis yhtä ilosia ku mollat. Ne näyttäs väsyneeltä ja niitten silmät ois harmaat ja surulliset. Ne ei olis ehtiny harjata hiuksia hyvin eikä vaatteet olis kovin muodikkaat, isot tunikat vaan ja niitten alla mahan päälle yltävät äitiyshousut. Ne ei puhus paljo. Niitten lapset riitelis koko ajan eikä ne sais kahvitella rauhassa. Vaikka niillä olis isot mahat, niitten pitäis vähän väliä nousta ottamaan syliin joku, joka huutas ja potkis.”

Katkelma on Pauliina Rauhalan romaanista *Taivaslaulu* (s. 122). Romaanin pariskunnan Viljan ja Aleksin lapset leikkivät nukeilla, mollamajoilla ja barbeilla. Mollat ovat iloisia ja tyytyväisiä vanhoillislestadiolaisia äitejä, barbit eivät ole vanhoillislestadiolaisia, he ovat muodikkaita ja vähälapsisia, kauniita ja hoikkia. Nuket ovat epäonnistuneita vanhoillislestadiolaisia äitejä, he väsyvät ja epäonnistuvat.

Filosofian maisteri ja äidinkielenopettaja Rauhala kuvaa lasten leikkien kautta osuvasti ihmisten tyyppitelyä erilaisiin ryhmiin. Julmimmissa leikeissä osa ihmisistä kulkee iloisesti taivaaseen ja osa vääjäämättä, uskosta osattomina helvettiin. Yhteiskuntatieteiden tohtori ja lastensuojelun tutkija Johanna Hurtig tutkii teoksessaan vanhoillislestadiolaisuutta väkivallan kokemusten näkökulmasta. Uskon, arjen ja yhteisön

toiminnan suhde on molempien kirjojen keskiössä. Kummassakin pohditaan, miksi kaikki yhteisön jäsenet eivät voi hyvin ja onko syynä jokin rakenteellinen tekijä.

Johanna Hurtig osallistui vuonna 2010 julkiseen keskusteluun, joka lähti liikkeelle niin sanotusta Pietarsaaren tapauksesta. *Österbotten*-lehti uutisoi vuoden 2009 lopussa vanhasta seksuaalisen hyväksikäytön tapauksesta. Vanhoillislestadiolainen tekijä oli kuollut, mutta uhrit – tekijän lapset ja lapsenlapset – eivät enää suostuneet vaikenemaan. Lastensuojelun ammattilaisena Hurtig alkoi kerätä tietoa aihepiiristä ja esiintyi usein asiantuntijana julkisuudessa tapaukseen liittyvissä ohjelmissa tai uutisissa. Hänestä tuli luottamusta herättävä ihminen vastaavanlaista väkivaltaa kokeneiden ihmisten silmissä. Hurtig sai yli sata yhteydenottoa ihmisiltä, jotka olivat joutuneet seksuaalisen väkivallan uhreiksi tai joiden läheisiä väkivalta oli koskettanut. Suurin osa yhteydenotoista liittyi vanhoillislestadiolaisen yhteisön piirissä tapahtuneeseen väkivaltaan. Tämän vuoksi Hurtig päätti rajata tutkimuksensa nimenomaan vanhoillislestadiolaisuuden piiriin.

Uhrien ja heidän läheistensä kertomukset ovat yksi tutkimuksen tärkeä aineisto. Lisäksi Hurtig käyttää aineistonaan yhteisön jäsenten kuvauksia väkivallatapauksista ja kolmantena aineistona yhteisön opetusta ja tutkimusaihetta koskevia tekstejä. Hurtig kysyy ensiksi, millaisesta väkivallasta tapauksissa kerrotaan. Toiseksi hän kysyy, millaisia erityispiirteitä vanhoillislestadiolainen usko ja yhteisöllisyys tuovat väkivallan kokemuksiin ja ratkaisuyrityksiin. Kolmanneksi kiinnostuksen kohteena ovat liikkeen opilliset tulkinnat ja sosio-kulttuurisen todellisuuden muodot, jotka saattavat auttaa ymmärtämään väkivallakokemusten ja niiden ratkaisuyritysten erityisluonetta. Hän korostaa, että on kiinnostunut nimenomaan siitä, miten oppia sovelletaan käytännössä.

Hurtig koki, että hänen oma vanhoillislestadiolaisen yhteisön tuntemuksensa auttoi kuulemaan kertomuksia herkemällä korvalla. Hän toteaa toisaalta myös, että sisäpuolisuus toi toteutukseen jännitteitä ja lisäkuormaa. Tutkimusta lukiessa oli erinomaista huomata, että tutkijan tietoisuus omasta erityislaatuisesta positioista suhteessa tutkittavaan aineistoon säilyi läpi tutkimuksen, ja Hurtig pyrkii ottamaan sen tulkinnoissaan jatkuvasti huomioon. Kolme ensimmäistä lukua luovat tutkimuksen taustan ja kontekstin. Lisäksi niissä pohditaan vanhoillislestadiolaisen yhteisön arkea ja rakennetta sekä liikkeen hengellisen opetuksen suhdetta evankelisuterilaisen kirkon opetukseen. Neljännessä luvussa kuvataan miten erityisesti liikkeen johto käsitteli väkivaltailmiötä ja millainen julkisuusprosessi oli. Viides luku keskittyy vanhoillislestadiolaisen lapsen väkivallakokemusten analyysiin. Viimeiset kolme lukua kuvaavat jälleen, miten kokemuksia käsiteltiin yhteisöllisesti; lisäksi tutkija nostaa esiin vanhoillislestadiolaisen yhteisön opillisia erityispiirteitä ja niiden kytkeytymistä käytännön vallankäyttöön.

Hurtig toteaa, että ensisijaisesti tutkimus sijoittuu lastensuojelun ja sosiaalityön alueelle. Sen keskeisiä käsitteitä ovat lapsi, väkivalta, uhri, valtayhteisö ja vielä erityisesti uskonnollinen yhteisö, joka tässä tapauksessa tarkoittaa vanhoillislestadiolaista herätysliikettä. Tutkija on väkivallakokemusten yhteydessä myös kiinnostunut saamaan selville, millainen rooli moraaliiin liittyvillä pohdinnoilla on suhteessa läheisiin, uskonkäsitteisiin ja yhteisöön. Moraalilla hän tarkoittaa oikean ja väärän hahmottamisen tapaa. Työ sijoittuu myös uskontotieteen, uskontososiologian ja käytännöllisen teologian keskusteluihin. Aineiston keruu lähti liikkeelle lehdistötiedotteista, joissa kerrottiin lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan syyllystyneiden tuomioista. Kun muutama tapaus oli tullut esiin, Hurtig ryhtyi kartoit-

tamaan tilannetta saadakseen selvile, millainen tarve tutkimukselle olisi. Hyvin pian kartoittava tiedonkeruu toi esiin satoja seksuaalisen hyväksikäytön tapauksia. Hurtig totesi, että tämä tapahtui pelkästään asetumalla kuulolle. Kartoitusvaiheen jälkeen hänellä oli tieto noin 50 tekijästä ja moninkertaisesta määrästä uhreja. Tässä vaiheessa hän jo totesi, että yhteisön käsitys itsestään "turvapaikkana pahan maailman keskellä" oli harhaa. Lasten väkivaltakokemusten näkökulmasta katsottuna sitä voi nimittää turvallisuusharhaksi. Tässä vaiheessa alkoi tapauskertomusten kerääminen. Joko uhrin tai heidän läheisensä kertoivat kokemuksista: näitä kertyi yhteensä 178. Kertomusten lisäksi tutkija haastatteli 19 tapauskertomuksen kertojaa.

Tutkija erittelee aineiston luotettavuutta monipuolisesti. Hän kuvaa, että on pystynyt todentamaan osan kertomuksista toisten henkilöiden avulla. Kaikkia kertomuksia ei ole luonnollisestikaan voitu varmentaa. Hän kertoo myös, että prosessin aikana hänelle kehittyi kyky erottaa epäaidot ja vilpilliset yhteydenotot. On uskottavaa, kuten Hurtig asian kuvaa, että hänestä tuli kokemusten virallinen vastaanottaja, koska liikkeen johto, kirkko tai paikallisseurakunnat eivät organisoineet minkäänlaista kuulemiseen liittyvää palvelua. Tutkimus tarjosi kiipeästi kaivatun väylän saada puhua väkivaltakokemuksesta luotettavassa tilassa. Tässä tapauksessa aineisto tuli tutkijan luo eikä päinvastoin, mikä on äärettömän harvinaista tutkimuksen teossa.

Tutkimusta lukiessani pohdin, miten Johanna Hurtigista tuli uhrin luottohenkilö ja nimenomaan se, jonka luo tultiin. Yksi piirre, mikä käsillä olevassa tutkimuksessa näkyy ehkä lähinnä rivien välissä, on hänen poikkeuksellinen rohkeutensa lähestyä vanhoillislestadiolaisen liikkeen johtoa lastensuojelun näkökulmasta ja kysyä erityisesti sitä, liittyykö liikkeen käytäntöihin lastensuojelullisia riskejä. Hurtig oli havainnut

tutkijakollegansa insestiin liittyvässä tutkimusaineistossa tapauksia, joissa käytettiin vanhoillislestadiolaiselle liikkeelle tunnusomaisia vuorosanoja anteeksiantamisesta. Sanojen tavoitteena oli vaientaa seksuaalisen väkivallan tai incestin kokenut uhri. Hurtig ei saanut mitään reaktiota ensimmäiseen johdolle lähettämäänsä kirjeeseen, mutta noin puolen vuoden päästä hän vihdoinkin pääsi keskustelemaan asiasta. Johdoon kuuluvat henkilöt vahvistivat, etteivät pystyneet liittämään seksuaalista hyväksikäyttöä liikkeeseen, ja jos jotain olisi ilmennyt, sen suhteen olisi toimittu lainmukaisesti. Kävi myös selkeästi ilmi, että erilaiset rikkeet nähtiin hengellisestä näkökulmasta syntyinä. Teologisesti synnit olivat samansuuruisia: kaikkia syntyjä koski sovitus anteeksiantamuksen avulla. Keskustelu hiipui heti alussa. Hurtig oli lähtenyt rakentavaan keskusteluun liikkeen johdon kanssa, mutta se tie tuli kuljettua nopeasti loppuun. Asiat oli totuttu sopimaan veljien kesken.

Kun aihe levisi julkiseen keskusteluun vuonna 2009, Hurtig oli vanhoillislestadiolaisen liikkeen johdon lisäksi yhteydessä Ihmisoikeusliittoon, rikospoliisiin ja evankelisluterilaisen kirkon johtoon. Hurtig tuli julkisuudessa tunnetuksi lastensuojelun edustajana sekä tutkijana, joka vanhoillislestadiolaisuuden piirissä kasvaneena tunsii liikkeen sisältäpäin. Nähdäkseni hänen sinnikkyytensä ja periksi antamattomuutensa loivat perustan sille, että hänestä tuli korva, jolle uskallettiin ja haluttiin kertoa vaietuista ja vaiennetuista kokemuksista vanhoillislestadiolaisuuden sisällä. Hän ei suostunut vaikenemaan, vaikka veljet niin olisivat halunneetkin.

Tutkimuksessa tuodaan havainnollisesti esiin uhrin kokemukset. Suurin osa väkivallan tekijöistä oli miehiä: seksuaalisen väkivallan tekijöistä noin 150 oli miehiä ja 6 naisia. Uhrin joutuivat tekojen kohteeksi missä tahansa. Verrattaessa ei-vanhoillislestadiolaisiin tapauksiin poik-

keuksellista oli, että esimerkiksi tytärtä oli voitu käyttää seksuaalisesti hyväksi harvinaisen pitkään. Väki-valta oli loppunut vasta tyttären kertoessa asiasta puolisolleen. Hurtig korostaa, että "syitä väkivallan käyttöön on etsittävä yhteisön kulttuurisesta, moraalisesta ja seksuaalisesta todellisuudesta sekä yksilöiden persoonallisuudesta ja psykohistoriasta. Usko ja uskonnollinen yhteisö eivät välttämättä tuota muita ympäristöjä suurempaa riskiä seksuaaliseen väkivaltaan, mutta ne eivät myöskään suojaa siltä eivätkä pysäytä sitä" (s. 177). Hurtig kiinnittää erityistä huomiota rippiin ja siihen liittyvään nopeaan anteeksiantoon. Yhteisössä on kuunneltu uhrin kertomus seksuaalisesta väkivallasta ja korostettu synnin anteeksiantamista tekijälle. Uhri on kokenut, ettei ole saanut osakseen ymmärrystä tai myötätuntoa. Hurtig toteaaakin, että tällaisissa tilanteissa on huomioitu tekijän tarpeet, ei uhrin. On kehittynyt tapahtumakulku, jota Hurtig nimittää moraaliseksi traumatisoitumiseksi. Kokemus myötätunnon ja ymmärtämisen puutteesta yhteisön taholta voi traumatisoida ihmisen kokonaisvaltaisesti, kokemus turvasta järkkyy, suhde uskoon ja yhteisöön muuttuu kielteiseksi. Anteeksiantamusta käytetään pahan piilona (s. 248).

Hurtig pohtii vakuuttavasti vanhoillislestadiolaisen yhteisön vallankäytön mekanismeja ja vaikutusta rikosten peittämiseen ja salaamiseen. Liikkeen johto on reagoinut jähmeästi seksuaalisen väkivallan tapauksiin vanhoillislestadiolaisuuden piirissä. Syntien anteeksiantamuksen korostaminen on ohittanut uhrien oikeuden myötätuntoon ja oikeuden saamiseen. Yhteisön omakuvassa ovat Hurtigin mukaan korostuneet yksimielisyys, tasa-arvoisuus, muuttumattomuus ja erehtymättömyys. Tämä omakuva on osoittautunut kulissiksi, jossa hengellistä valtaa on käytetty väärin. Uhrin ovat joutuneet suoran väkivaltakokemuksen lisäksi kärsimään hengellisestä väkivallasta. Hurtig tuo sen seuraukset

esiin tavalla, jonka toivoisi havahduttavan kaikki lukijat, ei vain vanhoillislestadiolaiset, hengellisen väkivallan tunnistamiseen ja välttämiseen.

Tutkimus nostaa vääjäämättömästi esiin, että vanhoillislestadiolaisen yhteisön vallankäytön ytimessä on ollut maallikkorippi ja oppi syntien anteeksiantamisesta. Taustalla on tärkeä ja demokraattinen ajatus kristittyjen yhteisestä pappeudesta ja Jumalan äärettömästä kaikille riittävästä armosta. Johanna Hurtig lainaa professori Paavo Kettusta, joka on todennut osuvasti, että vanhoillislestadiolaisen liikkeen johto on opettanut taitamattomasti ripin vaitiolovelvollisuudesta ja uhrin velvollisuudesta antaa anteeksi. Tuon taitamattomuuden seuraukset ovat olleet monelle uhrille tuhoisat. Käytännössä kyse on ollut rikosten peittelystä. Vuoden 2014 alkaessa näyttää siltä, että liikkeen johdosakin on alettu tunnustaa ja tunnistaa tilanne. Lokakuussa 2013 Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys (SRK) järjesti tiedotustilaisuuden Hurtigin tutkimukseen liittyen. Johto oli pahoillaan väärinkäytöksistä ja pääsihteeri Tuomas Hänninen korosti, että pitää varoa väärlaiseen vallankäyttöön syyllistymistä. Johto korosti, että ripin vastaanottajalla on suuri vastuu siitä, että rikokseen syyllistynyt ripittäytyjä ilmoittautuu viranomaisille (Yle uutiset 24.10.2013).

Pauliina Rauhalan romaanissa liikkeen puhujien vastuu ja valta korostuvat hyvin samaan sävyyn kuin Hurtigin kirjassakin. He ovat näkyviä henkilöitä, heitä pidetään luotettavina ja heidän ajatellaan olevan erityisesti niitä, joiden puoleen voi kääntyä luottamuksellisesti. Rauhalan kirjan aviomies, Aleks, kirjoittaa blogia, jossa pohditaan uskonyhteisön käytäntöjen liittymistä rikosten salailuun. Hän nimittää ilmiötä perheoikeudeksi. Sen mukaan perheiden sisäisiä ongelmia ratkotaan hengellisinä kysymyksinä. Ristiriidat pyritään ratkaisemaan hiljaisuudes-

sa ja nopeasti. Anteeksipyytämisen, -antaminen ja unohtaminen ovat tämän ratkaisukeskeisen tavan tärkeimmät avaimet. Toisin sanoen Rauhala kuvaa samaa kuin Hurtig tutkimuksessaan: uhrien kokemukset sivuutetaan, vaiennetaan ja käsketään unohtaa yhteisön rauhan säilymisen nimessä.

Hurtigin tutkimus on tärkeä teos, joka nostaa hengellisen yhteisön piirissä koetun väkivallan vastaan sanomattomasti esiin. Se osoittaa myös yhteisön johdon ja jäsenten kollektiivisen vastuun tutkimisen tärkeyden. Itse väkivallan syiden etsiminen on kuitenkin vasta alkamassa. Hurtig etsii alustavasti selityksille katolisen kirkon pedofiiliatapauksiin liittyvistä tutkimuksista. Erityisesti yhteisön toiminnan taholta löytyy monia yhteisiä piirteitä, mutta myös eroja. Samoin Hurtig muistuttaa aiheellisesti, että vanhoillislestadiolaisuus on monelle rakas hengellinen koti. Liikkeessä valtaa ovat käyttäneet liikkeen johtoon valitut miehet ja puhujat. Heillä on ollut liikkeessä ylin auktoriteetti, heitä on kuunneltu ja kunnioitettu. Tuo auktoriteetti on vääjäämättä murentunut lukuisten tutkimusten ja vanhoillisuuslestadiolaisuudesta kertovien kirjoitusten vuoksi. Muutosta tarvitaan paitsi yhteisön johtamisen tasolla, myös opetuksessa ja arjen käytännössä. Parhaassa tapauksessa muutos ei ole uhka, vaan siitä seuraa terveeksi kehitys. Käsillä oleva tutkimus osoittaa, että yhteisö on ollut liian monelle ”turvattomuuden, riistetyn lapsuuden ja särkyneen uskon näyttämö”. Oikeudenmukaisuustyö on alkanut ja se on tärkeää viedä loppuun asti. Lisäksi on tärkeää jatkaa tutkimusta ja laajentaa sitä edelleen monitieteiseen ja kansainväliseen suuntaan.

Hurtig nostaa yhdeksi jatkotutkimuksen aiheeksi muun muassa vanhoillislestadiolaisen opetuksen siitä, miten yksilö suhtautuu omaan kehoonsa. Pauliina Rauhala pohtii tätä romaanissaan useasta näkökulmasta. Vanhatestamentillinen lisäänty-

miskäsky on romaanin nuoren avioparin kokemusten keskiössä. Seksiä voi harjoittaa vain avioliitossa, ehkäisyä ei saa käyttää ja lapsi on aina hyvän Jumalan lahja. Jos tuota lahjaa ei halua, tekee syntiä. Se mitä Rauhala kuvaa fiktion keinoin, näkyy vahduttavana kokemuksena Hurtigin haastateltavien kokemuksissa: ”Olen 13-lapsisen perheen kymmenes, ja äiti on ollut masentunut varmaan kuudennesta lapsesta lähtien.” Tai: ”Mun vanhemmilla on 17 lasta ja mä olen 14. Meidän äiti ei ole semmoinen äitihahmo ollenkaan... Mä olen kokenut, että en ole toivottu lapsi” (s. 137). Suuri lapsimäärä on ollut osoitus kuuliaisuudesta liikkeen opetukselle ja vanhempien halusta sitoutua liikkeeseen. Usein suuri perhe toimi hyvin ja lämpöä ja läheisyyttä oli saatavilla, mutta näin ei asia aina ollut väkivaltaa kokeneiden ihmisten tapauksissa. Hurtig veti yhteen haastateltujen kokemuksia sanoen, että arvottomuuden ja rakkauttomuuden tunne oli monelle yhteinen eikä lapsi aina kokenut tulevaisuuden rohkaisuksi saati nähdäks.

Taivaslaulussa kuvataan vanhoillislestadiolaisen perheen arkea Aleksin ja Viljan silmin nähtynä ja koettuna. Rauhala sanoittaa äärettömän hienosti vanhoillislestadiolaisuuteen sitoutuvan ihmisen ristiriitaisen olotilan. Yhtäältä hän haluaa oman tunteensa ääntä kuunnellen olla kuuliainen liikkeessä korostetulle opille lapsesta Jumalan lahjana ja ehkäisyyn käytön kieltämiselle. Toisaalta hän kokee, ettei yksinkertaisesti jaksaa, riittä, pysty enää ottamaan vastaan yhtään lasta. Pariskunnan välinen rakkaus on vahvaa, mutta esimerkiksi suhde seksiin muuttuu peräkkäisten raskauksien ja raskausiin liittyvien masennusten jälkeen ahdistuneeksi. Toisen kosketusta kaipaa kipeästi, mutta uusi raskaus pelottaa. Pelottaa niin paljon, että kuolema tuntuu ainoalta ratkaisulta. Rauhalan romaanissa pohditaan syvällisesti sitä, millaiseen ihmiskäsitykseen liikkeen opetus perustuu. Naisen osaksi piirtyy vääjäämättä

Eevan perinnön jatkaminen, huoraksi leimaaminen käy häkellyttävän helposti. Naisen osana on kantaa lapsia, kärsiä ja voimien katketessa kuolla pois, ei tosin oman käden kautta. Hurtigin aineistosta nousevat esiin hyvin samankaltaiset suurperheen todellisuuteen liittyvät kipupisteet kuin *Taivaslaulussa*. Usein äideillä on päävastuu perheen hoidosta, isät käyvät töissä kodin ulkopuolella. Vanhempien jaksaminen on monesti koetuksella.

Luin nämä kaksi kirjaa limittäin ja lomittain. Molemmista käy ilmi, että vanhoillislestadiolainen liike on kummallekin kirjoittajalle tärkeä, mutta liikkeen tulevaisuus edellyttää muutoksia. Kummankin kirjan sivuilta piirtyy esiin yhteisön sääntöjen noudattamisen tärkeys ja yksimielisyyden korostaminen yksilön kustannuksella. ”Pukumiehet” eli yhteisössä ylintä valtaa käyttävät miehet ovat tärkeässä roolissa molemmissa teoksissa. Rauhalan kirjassa esiin nousee myös tavallisten yhteisön jäsenten mahdollisuus vallankäyttöön esimerkiksi ilmiantajina. Synnytyslaitoksella toinen synnyttänyt äiti näki suihkussa toisen lakatut varpaankynnet ja ilmoitti tämän liikkeen johdolle. Rauhala kuvaa fiktion keinoin, miten absurdeja tilanteita yhteisön vallankäytön rakenteet tekevät mahdollisiksi. Kun Alekski paljastuu liikkeen ehkäisykiellon mielekkyyttä pohtivan blogin kirjoittajaksi, hänen puhujan arvovaltaa nauttiva isänsä saa tehtäväksi nuhdella poikaansa. Alekski kysyy puhuttelun lopuksi isältään: ”Isä, huomasiitko sää ollenkaan, että meillä on kaks uutta vauvaa, sun lapsenlapsia?”

**PÄIVI SALMESVUORI
DOS., HELSINKI**

MAURI KINNUNEN

Armon varassa: Vanhoillislestadiolaisuuden vaiheet Jyväskylän seudulla 1870–2010. Oulu: SRK 2011. 272 s.

Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen (SRK) alaisten paikallisyhdistysten historiasarjassa ilmestyi 13 teosta vuosina 1987–2011. Jyväskylän Rauhanyhdistyksen historia-teos on monessa suhteessa paikallishistoriikkaa merkittävämpi tutkimus. Kirjoittaja on kouliintunut historian-tutkija ja lestadiolaisuuden spesialisti, filosofian tohtori Mauri Kinnunen, joka ei tunnetusti väistele ahkeraa lähdeytöskentelyä. Teos ei ole tavanomainen historiikki, sillä se sisältää vankkaan lähdeaineistoon pohjautuvan kuvauksen Jyväskylän seudun lestadiolaisuuden kehityksestä 140 vuoden ajalta. Vaikka herätysliikkeen yleiskuvaus ei sinänsä tuo lukijalle paljoakaan uutta tietoa, Kinnunen osaa nostaa paikallishistorian kannalta esille mielenkiintoisia erityispiirteitä juuri Jyväskylän seudun lestadiolaisuudesta. Keski-Suomessa on yhä merkittäviä vanhoillislestadiolaisuuden kannatusalueita.

Lestadiolaisuus tuli Jyväskylään 1870-luvun alussa. Liikkeen leviäminen Keski-Suomeen oli yhteydessä niihin taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin, jotka suuriruhtinaan maassa käynnistyivät 1860-luvulla. Kuten jo aikaisempi tutkimus on osoittanut, lestadiolaisuuden voimakas ekspansio 1870–1880-luvulla niveltui suomalaisen yhteiskunnan liikkuvuuden ja maan sisäisen muutoliikkeen vilkastumiseen sekä siirtolaisuuteen. Herätysliikkeen kasvu Keski-Suomessa oli silmiinpistävä. Jyväskylän lestadiolaisuus on pääosin ollut vanhoillislestadiolaisuutta, vaikka 1800- ja 1900-lukujen taitteen hajaannuksen jälkeen uudenherätyksen ja narvalaisuuden vaikutus oli ensin voimakas. Vuosien 1960–1961 hajaannuksessa eriytyneen Elämän Sanan ryhmän (lestadiolainen pappislinja) vaikutus jäi vähäiseksi.

Jyväskylän Rauhanyhdistys perustettiin 1911. Ensimmäinen oma toimitalo saatiin aikaiseksi 1927. Vanhoillislestadiolaisten valtakunnallisia vuosikokousseuroja (suvisseuroja) on Jyväskylässä pidetty 1918, 1927, 1937 ja 1958. Jyväskylässä on eri aikoina asunut myös valtakunnallisesti merkittäviä lestadiolaisvaikuttajia. Saarnaaja Matti Suo (1861–1927) asui Jyväskylän maalaiskunnassa 1908–1913 ja kaupungissa 1913–1922. Elämän Sanan ryhmän piirissä 1960-luvun alusta alkaen toimineet teologit Pekka Raittila ja Risto Pyysalo antoivat oman panoksensa paikallisen rauhanyhdistyksen toimintaan 1950-luvulla. Vuoden 1952 olympiahymnin säveltäjä, opettaja Jaakko Linjama oli Keski-Suomen lestadiolaisia. Jyväskylän lestadiolaisuudessa on toiminut eri aikoina myös vaikuttavia naisia. Kinnunen onkin laatinut erilliset laatikot ruustinna Augusta Heikelistä, emäntä Heta Stiina Lahdesta, taiteilija Vappu Heiskasta, runoilija Eeva Mustosesta ja kirjakaupan johtaja Tekla Nylundista.

Kinnusen kuvaus ulottuu rauhanyhdistyksen uusimpaan kehitykseen asti. Viime vuosikymmenten monipuolistuvan toiminnan kasvua varjostivat 1970-luvun loppupuolen ja pieneltä osin 1980-luvun alkupuolen hoitokokoukset, joita Kinnunen kuvailee (s. 151–155). Vaikka jo nyt on olemassa hoitokokouksia koskevaa tutkimusta, ilmiö on edelleen suuri haaste SRK-vanhoillisuuden 1970-luvun historiankirjoituksessa. Hoitokokousten mahdollisimman monipuolinen ja objektiivisuutta tavoitteleva tutkimus edellyttää tunnepohjaisen reagoinnin sijaan hyvän tutkijan ammattitaitoa ja tarkkaa paneutumista lähteisiin. Yhteiskuntatieteellisen selitysmallin lisäksi kirkkohistorian ja erityisesti dogmatiikan näkökulmat avaavat hoitokokousideologian kontekstia ja uskonnollisia mentaliteetteja.

**JOUKO TALONEN
PROF., VANTAA**